

Datum
2010-11-25

Beteckning
Dnr 2010-100-5417

En datum
2010-07-01

Fr beteckning
U2010/4018/SV

Regeringen
Utbildningsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Rapport över uppdrag att förbättra informationen till studerande m.m.

Centrala studiestödsnämnden (CSN) har av regeringen fått i uppdrag att vidta åtgärder för att förbättra informationen till studerande om bestämmelserna inom studiemedelssystemet vad gäller den tid som studiemedel kan lämnas för samt se över vilken ökad flexibilitet som kan rymmas inom dagens studiemedelssystem vad gäller dessa bestämmelser.

I bifogad rapport redovisas resultatet av den översyn av regelverket som CSN har gjort i anledning av uppdraget samt beskrivs de åtgärder som CSN vidtagit och avser att vidta för att förbättra informationen.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Kerstin Borg Wallin efter föredragning av verksjuristen Vendela Enmarker. Vid den slutliga beredningen har också ställföreträdande generaldirektören Ann-Sofie Löth, chefsjuristen Åke Svensson samt avdelningscheferna Margaretha Holmlund, Thomas Svensson, Hans Rutqvist och Jan Söderholm deltagit.

Kerstin Borg Wallin

Vendela Enmarker

Kopia till: Överklagandenämnden för studiestöd
Universitet och högskolor enl. sändlista

Uppdrag att förbättra informationen till studerande m.m.

Rapport

2010-11-25

Dnr 2010-100-5417

Uppdrag att förbättra informationen till studerande m.m.

Rapport

1 Sammanfattning

1.1 Förbättrad information

För att förbättra informationen till de studerande har CSN förtydligat informationen på hemsidan csn.se under målgruppsingången ”Studerande högskola”. CSN har samtidigt förtydligat informationen till högskolorna på hemsidan.

Under hösten 2010 har CSN bjudit in representanter från högskolor och universitet till informationsträffar på lokal nivå. Vid tre tillfällen har CSN även träffat företrädare för Kungliga Tekniska högskolan (KTH), Chalmers tekniska högskola, Luleå tekniska universitet och Tekniska högskolan vid Linköpings universitet.

Vid sidan av dessa åtgärder har CSN analyserat hur informationen ytterligare kan tydliggöras och förbättras samt på vilka sätt CSN kan skapa bättre förutsättningar för den studerande att kunna fullgöra sitt ansvar. På kort sikt kommer CSN att göra ytterligare tillägg och ändringar i informationstexter på csn.se samt justera texter i Mina sidor. När det gäller information till skolorna kommer startsidan för målgruppsingången mot vägledare och rapportörer att förbättras och göras mer tillgänglig. Vid sidan av detta kommer en ny nyhetsbrevstjänst för vägledare och rapportörer att skapas.

På längre sikt planerar CSN att ytterligare se över funktionaliteten i Mina sidor och möjligheterna att lägga till såväl generella som personliga meddelanden. Övrigt informationsmaterial, beslutsbrev etc. kommer att ses över i syfte att förbättra och förtydliga informationen till de studerande. CSN avser även att se över möjligheten att utnyttja SMS för påminnelser och information.

1.2 Flexibilitet inom dagens studiemedelssystem

Bestämmelserna i 3 kap. 5 § studiestödslagen om att studiemedel får lämnas för varje vecka då den studerande bedriver studier på minst halvtid och 3 kap. 4 § studiestödsförordningen om att en och en halv högskolepoäng motsvarar en veckas studier på heltid samt att studiemedel inte får lämnas för mer än heltidsstudier utgör de yttre ramarna för den flexibilitet som finns inom dagens studiemedelssystem vad gäller den tid som studiemedel kan lämnas för. Inom dessa ramar finns en viss flexibilitet genom att en studieperiod inte alltid måste omfatta en termin, genom tillämpning av den s.k. B2-beräkningen samt genom möjligheten till kvittning. I övrigt har CSN funnit att det saknas utrymme för ökad flexibilitet utan lag- och/eller förordningsändringar.

CSN har, som ovan angetts, vid tre tillfällen träffat nämnda tekniska högskolor för att samråda kring dessa frågor. Ett möte har även hållits med företrädare för ett antal av övriga universitet och högskolor. Det är tydligt att det föreligger en uppenbar grundläggande systemkonflikt mellan studiestödssystemet och skolornas system, vilket leder till tillämpningsproblem för såväl CSN som skolorna.

2 Bakgrund

Regeringen har gett CSN i uppdrag att säkerställa att utbetalningar från studiestödssystemet endast sker till den som är berättigad till sådant stöd¹. Mot denna bakgrund har CSN bedrivit ett omfattande arbete med att minska felaktiga utbetalningar bl.a. genom att under våren 2010 utreda alla högskolestuderande som fått studiemedel för heltidsstudier under 2009, men som inte varit registrerade för heltidsstudier i det gemensamma systemet för studieadministration inom högre utbildning, Ladok.

Vid denna efterkontroll har CSN uppmärksammat att ett antal högskolor fördelar kurser ojämnt över ett läsår på så sätt att 60 högskolepoäng inte fördelas med 30 högskolepoäng per termin utan exempelvis med 28 högskolepoäng på höstterminen och 32 högskolepoäng på vårterminen. Studerande som beviljats studiemedel för heltidsstudier, men som följt en utbildning med ojämn fördelning av kurser har således registrerats för ett lägre antal poäng på höstterminen än de 30 som krävs för att kunna anses bedriva heltidsstudier under en 20-veckorsperiod. Dessa studerande har därför fått betala tillbaka delar av det studiemedel de har fått utbetalt.

Det har genom kontakter med studenter och högskolor visat sig att dessa anser att studenterna bedriver heltidsstudier och att de levt i tron att studenterna därmed varit berättigade till studiemedel för studier på heltid.

Regeringen har den 1 juli 2010 gett CSN i uppdrag att se över vilken ökad flexibilitet som kan rymmas inom dagens studiemedelssystem vad gäller den tid som studiemedel kan lämnas. Utgångspunkten för uppdraget ska vara att nuvarande bestämmelser i studiestödslagen och studiestödsförordningen ska ligga fast och att kostnaderna för studiemedlen inte ska påverkas.

Regeringen har vidare uppdragit åt CSN att vidta åtgärder för att förbättra informationen till studerande om bestämmelserna inom studiestödssystemet vad gäller den tid som studiemedel kan lämnas för, varvid syftet ska vara att underlätta för den studerande att ta del av gällande regelverk, särskilt vid ansökningsförfarandet.

Regeringen har slutligen fastslagit att CSN ska genomföra uppdragen i nära samarbete med universitet och högskolor.

Redovisningen av de åtgärder CSN vidtagit i anledning av uppdraget om förbättrad information återfinns i avsnitt 9. CSN redovisar inledningsvis uppdraget om översyn av vilken flexibilitet som kan rymmas inom dagens studiemedelssystem.

¹ Det senast givna uppdraget framgår av regleringsbrev för budgetåret 2010 avseende Centrala studiestödsnämnden, U2009/7242/SAM/SV

3 Något om begreppen tid och omfattning

I dagens studiemedelssystem är följande begrepp av stor betydelse:

- Tid
- Omfattning
- Anmälningsskyldighet
- Resultat

3.1 Tid

Tiden är ett centralt begrepp i studiestödet. Studiemedel lämnas för tid då den studerande bedriver studier. Ju längre tid studier bedrivs i en viss omfattning, desto mer studiemedel får den studerande. Det är inte alltid lätt att avgöra när studier startar och slutar, inte ens för läroanstalterna, vilka rapporterar studietiden till CSN. Då utbildningspolitiken gått från att fokusera på undervisning till att i stället ha fokus på den enskildes lärande har tidsbegreppet blivit mer svårbedömt. När betoningen låg vid undervisning var det förhållandevis lätt att använda tidsbegreppet då man kunde tala om första undervisningsdag, tentamensdagar osv. När betoningen i stället läggs vid den enskildes lärande blir det betydligt svårare. Tidsbegreppet i studiestödet gäller dessutom inte bara tiden från en studieperiods första till sista dag. Det avser även den tid som läggs ned per vecka vilket ligger till grund för bedömningen av i vilken omfattning den studerande kan bedömas studera.

3.2 Omfattning

För studier på högskolenivå uttrycks studiernas omfattning i antal högskolepoäng. Genom att ställa omfattning i relation till tid beräknas i vilken takt studierna bedrivs. Studiemedel lämnas för studier på heltid, 75 procent av heltid och 50 procent av heltid. För att ha rätt till heltidsstudiemedel är huvudregeln att den studerande ska läsa minst 1,5 högskolepoäng per vecka.

3.3 Anmälningsskyldighet

Studiemedel betalas ut i förskott. Den studerande får studiestöd för den tid, med den studietakt och på den utbildningsnivå som han eller hon avser att studera. För att få sin första utbetalning av studiemedel måste den studerande styrka att han eller hon har påbörjat studierna. Detta görs genom att den studerande bekräftar att han eller hon har påbörjat sina studier och att skolan antingen skickar aktuella registreringsuppgifter till CSN via Ladok eller intygar uppgifterna via en blankett. Om förhållandena ändras har den studerande och lärosätet en anmälningsskyldighet till CSN. Det förekommer dock att såväl studerande som lärosäten inte anmäler ändrade förhållanden.

3.4 Resultat

Det etablerade sättet att mäta den kunskap en studerande tillägnat sig är genom antalet godkända poäng. Det är ett mått som även används för många andra syften än att bedöma rätten till fortsatt studiestöd. Utbildningsanordnare levererar information om antalet avklarade poäng till den studerande och till andra myndigheter än CSN.

3.5 Tid och omfattning bör finnas kvar

Studiestödet ska vara ett medel för att nå de utbildningspolitiska målen. Det får aldrig vara ett hinder. Frågan är om någon av grunderna för studiestödet bör förändras.

Ett alternativ till dagens system där begreppen tid och omfattning är av stor betydelse vore att bygga rätten till studiestöd enbart på studieresultat exempelvis genom ett peng-per-poäng-system där rätten till studiestöd endast skulle kopplas till uppnådda resultat. En sådan total studieresultat-inriktning skulle dock kräva förändringar av grundläggande principer inom studiestödet. En förändring till ett peng-per-poäng-system är inget som CSN i dag förordar och myndigheten anser att det inte ligger inom ramen för uppdraget att utreda och föreslå en sådan förändring.

Studiemedel utgör idag inte en ersättning för en utförd prestation utan ett medel för att en studerande *ska kunna utföra* en prestation. Studiestödet innebär att studerande som inte kan försörja sig på annat sätt under själva studietiden kan studera. Däremot ska studiestödet inte förväxlas med försörjningsstöd. Det viktiga är därför inte bara att den studerande uppnår resultat utan även att han eller hon studerar. Det är utifrån dessa premisser CSN utför kontroller av att en stötagare verkligen studerar och under hur lång tid han eller hon gör det.

4 Regelverk

Bestämmelser som reglerar tid som studiemedel kan lämnas för återfinns i 3 kap. 5 § studiestödslagen (1999:1395), 3 kap 4 § studiestödsförordningen (2000:655) samt i 2 och 3 kap. CSN:s föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 2001:1) om beviljning av studiemedel.

Enligt 3 kap. 5 § studiestödslagen får studiemedel lämnas för *varje vecka* då den studerande *bedriver studier* på minst halvtid. Studiemedel får lämnas bara för sådan del av *studietid som omfattas av den kursplan* eller motsvarande som gäller för utbildningen.

Av 3 kap. 4 § första stycket studiestödsförordningen framgår att *en och en halv högskolepoäng motsvarar en veckas studier på heltid* vid studier på högskolenivå. I bestämmelsens fjärde stycke slås det fast att studiemedel *inte får lämnas för mer än heltidsstudier*. CSN har föreskriftsrätt för tillämpningen av första stycket, men saknar föreskriftsrätt beträffande fjärde stycket.

CSN har i 2 kap. 1 b § CSNFS 2001:1 föreskrivit att *heltidsstudiemedel* under en *studieperiod lämnas för så många veckor* som motsvarar antalet högskolepoäng under perioden dividerat med 1,5. *Undantag* från detta görs dock om det faktiska antalet veckor under studieperioden

1. understiger antalet veckor enligt första stycket, eller
2. överstiger antalet veckor enligt första stycket med mer än två veckor och med mer än 14 procent.

I de fall som avses i punkten 1 lämnas heltidsstudiemedel för det faktiska antalet veckor under en studieperiod medan heltidsstudiemedel inte alls kan lämnas i de fall som avses i punkten 2.

Av föreskrifternas 2 kap. 1 a § andra stycke framgår att resultatet av de beräkningar som görs enligt 1 b – 1 d §§ avrundas till närmast högre heltal.

I 3 kap. CSNFS 2001:1 finns bestämmelser om *studietakt*.

Enligt 3 kap. 3 § beräknas studietakten genom att studieomfattningen under en hel studieperiod ställs i relation till antalet veckor under samma tidsperiod.

Om studierna bedrivs med olika studietakt under skilda delar av en studieperiod lämnas, enligt 3 kap. 4 §, studiemedel utifrån den genomsnittliga studietakten. Studiemedel kan dock lämnas för olika studietakt under skilda delar av en studieperiod om den studerande begär det och det gäller klart avgränsningsbara utbildningsavsnitt med olika studietakt.

I föreskrifternas 1 kap. 6 p definieras *studieperiod* som ”Den tidsperiod, oftast en termin, som kurser eller paket av kurser pågår.”

I 1 kap. 8 p definieras *beviljningsperiod* som ”Den tidsperiod från och med den första kalendervecka till och med den sista kalendervecka som studiemedel beviljas för i ett och samma beslut”.

Studieomfattning definieras i 1 kap. 10 p som ”Studiernas omfattning uttryckt i poäng eller heltidsveckor”.

I 1 kap. 11 p definieras *studietakt* som ”Studieomfattning i förhållande till studieperiodens längd uttryckt i studier på heltid, minst 75 procent av heltid och minst 50 procent av heltid”.

5 Historik

5.1 Ett reformerat studiestödssystem

Bestämmelserna om den tid som studiemedel kan lämnas för infördes 2001 då studiestödssystemet reformerades. Den dåvarande regeringen anförde att det nya systemet i sina huvuddrag borde vara enhetligt och överblickbart för den enskilde och vara långsiktigt hållbart samtidigt som det också skulle vara flexibelt så att framtida förändringar skulle vara möjliga inom systemets ram i förhållande till utvecklingen bl.a. på utbildningsområdet².

Tidigare hade på studiestödsområdet gällt att studiemedel beviljades för sådan del av läsår då en studerande bedriver studier. Inom ramen för läsåret beräknades studiemedel per hel, sammanhängande period om 15 dagar. Vid införandet av nuvarande regler anförde regeringen att begreppet läsår inte var tillämpligt för högskoleområdet. Regeringen ansåg att studiemedel skulle lämnas för sådan del av studietid som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen och konstaterade vidare att studiestödet i största möjliga utsträckning borde vara följtsamt i förhållande till utbildningens uppläggning och omfattning.³

² Prop. 1999/2000:10 s. 76

³ A.a. s. 91

5.2 CSN:s överväganden angående tid för vilken studiemedel kan lämnas

Redan i samband med införandet av nuvarande studiestödslag och studiestödsförordning hade CSN genom dess styrelse önskemål om att införa viss flexibilitet i sina föreskrifter genom att utforma studietidsberäkningen på ett sådant sätt att en 20-poängskurs vid heltidsstudier alltid skulle berättiga den studerande studiemedel under 20 veckor om studietiden rymdes inom intervallet 18 – 22 veckor.⁴ Efter en grundlig utredning av frågan konstaterades dock att en sådan lösning skulle strida mot såväl lag som förordning. Styrelsen konstaterade att det skulle strida mot 3 kap. 5 § studiestödslagen att lämna studiemedel för veckor då studier inte bedrivs. Styrelsen undersökte även om systemet kunde göras mer flexibelt genom att studiemedel i stället skulle kunna lämnas med dubbelt belopp under en eller flera veckor. Då en sådan lösning skulle strida mot 3 kap. 4 § studiestödsförordningen om att studiemedel inte får lämnas för mer än heltidsstudier ansågs inte heller den genomförbar.⁵

5.3 Remissvar över promemorian ”Förslag till författningsändringar med anledning av en ny utbildnings- och examensstruktur

Den 1 juli 2007 ändrades högskoleförordningen på så sätt att det inte längre fanns ett poängsystem som uttryckte vad som skulle anses vara studier på heltid. Dessförinnan uttrycktes i högskoleförordningen (1993:100) att en veckas heltidsstudier motsvarade en poäng. I stället infördes bestämmelsen i 6 kap. 2 § högskoleförordningen om att heltidsstudier under ett normalstudieår om 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng. Högskolorna gavs således ett visst utrymme att variera antalet poäng och veckor inom ramen för heltidsstudier.

I sitt remissvar över de nya reglerna⁶ uppgav CSN att man ansåg att det var olyckligt att den mer exakta bestämmelse om vad som skulle utgöra heltidsstudier inte skulle finnas kvar i högskoleförordningen. CSN uppgav att en viktig grundprincip för studiestödet är att studiestödet ska styras av vad som gäller på utbildningsområdet och att studiestödet inte ska vara styrande för utbildningsanordnarna. Myndigheten framhöll att ett veckobaserat system hade genomförts i samband med 2001 års studiestödsreform, vilket hade som ett av sina viktigaste syften att överensstämja med terminologin inom högskolevärlden. En anpassning av studiestödet till vad som gällde för högskolorna och de studerande hade således gjorts. Med den konstruktion som nu föreslogs såg CSN en risk för att studiestödet skulle komma att begränsa högskolornas möjligheter att lägga upp sina kurser enligt sina egna önskemål. CSN föreslog att en lämpligare lösning hade varit att reglerna för vad som anses utgöra hel- respektive deltidsstudier skulle ha reglerats i högskolelagen eller högskoleförordningen och att beräkningen av studiestödet hade följt av det.

⁴ Styrelseprotokoll nr 5:00 2000-10-27

⁵ Pm 2000-11-14

⁶ CSN dnr 2006-110-2744

6 Flexibilitet i dagens system

Trots de begränsningar som följer av 3 kap. 5 § studiestödslagen och 3 kap. 4 § studiestödsförordningen finns viss flexibilitet i dagens system bl.a. genom den s.k. B2-beräkningen och genom möjligheter till kvittning. Det finns vidare inget krav på att en studieperiod alltid ska omfatta en termin.

6.1 Studieperiod

Begreppet studieperiod definieras i CSN:s föreskrifter som ”Den tidsperiod, oftast en termin, som kurser eller paket av kurser pågår.”⁷ Definitionen infördes i samband med studiestödsreformen 2001 och uttrycket ”oftast en termin” kan ses som ett förtydligande av vad som nu skulle gälla i stället för, såsom tidigare, att studiemedel beviljats för sådan del av läsår då en studerande bedrev studier (se vidare nedan). Uttrycket ska således inte ses som ett krav på att en studieperiod alltid ska omfatta en termin.

Kurser eller paket av kurser kan givetvis pågå över längre tidsperioder än traditionella terminer. Studieperioderna blir då också längre. Om en skola väljer att lägga upp kurser eller paket av kurser under ett helt läsår om 40 veckor behandlas ett sådant paket följaktligen som en och samma studieperiod i studiemedelshänseende.

Systemet är även flexibelt på så sätt att det inte finns något krav på att en termin alltid ska omfatta just 20 veckor. Det är därför inget som hindrar att en skola fördelar poäng ojämnt mellan terminer om skolan samtidigt anpassar antalet veckor efter antalet poäng. Ett exempel på en utbildning som är upplagd på ett sådant sätt är juristprogrammet vid Uppsala universitet där studierna omfattar 27 högskolepoäng under 18 veckor på höstterminen och 33 högskolepoäng under 22 veckor på vårterminen. Ett sådant upplägg av studierna stämmer helt överens med studiestödsförordningens 3 kap. 4 § första stycke om att en och en halv högskolepoäng motsvarar en veckas studier på heltid eftersom $27 \text{ högskolepoäng} / 18 \text{ veckor} = 1,5 \text{ högskolepoäng per vecka}$ och $33 \text{ högskolepoäng} / 22 \text{ vecka} = 1,5 \text{ högskolepoäng per vecka}$.

6.2 B2-beräkningen

Studiemedel för studier på heltid kan lämnas om den studerande läser minst 1,5 högskolepoäng per vecka⁸. I annat fall lämnas studiemedel, som huvudregel, för en lägre studietakt.

Genom föreskrifter om den s.k. B2-beräkningen⁹ tillåter CSN en viss avvikelse från kravet på en och en halv högskolepoäng per vecka innan rätten till heltidsstudiemedel faller bort. Studietiden får alltid vara 14 procent längre än vad en strikt beräkning tillåter. Studiemedel lämnas dock aldrig för fler veckor än vad högskolepoängen motsvarar.

⁷ 1 kap. 6 p. CSNFS 2001:1

⁸ 3 kap. 4 § första stycket studiestödsförordningen

⁹ 2 kap. 1 b – d §§ CSNFS 2001:1. Undantaget kallas för B2-beräkning, eftersom det gäller för utbildningar som är placerade i avdelning B2 i bilagan till studiestödsförordningen.

Huvudregel

Enligt förordningens och föreskriftens huvudregel kan heltidsstudiemedel lämnas för samtliga veckor som den studerande bedriver studier, om antalet veckor motsvarar minst antalet högskolepoäng dividerat med 1,5.

30 hp under 20 veckor

Om en studerande under 20 veckor läser kurser om 30 högskolepoäng motsvarar antalet veckor antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 ($30 \text{ hp} / 1,5 = 20 \text{ veckor}$). Heltidsstudiemedel kan därför lämnas under de 20 veckor den studerande faktiskt bedriver studier.

35 hp under 20 veckor

Om en studerande under 20 veckor läser kurser om 35 högskolepoäng motsvarar antalet veckor minst antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 ($35 \text{ hp} / 1,5 = 23,33 \approx 24 \text{ veckor}$). Heltidsstudiemedel kan därför lämnas under de 20 veckor den studerande faktiskt bedriver studier.

Undantag genom B2-beräkningen

Om antalet veckor i studieperioden är fler än poängantalet motsvarar, beviljas normalt studiemedel för en lägre studietakt under hela studieperioden. Undantag kan dock enligt B2-beräkningen göras i de fall då antalet veckor i studieperioden endast är något fler än det antal veckor som högskolepoängen motsvarar. Detta gäller om antalet veckor i studieperioden överstiger antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 med högst två veckor eller med högst 14 procent. I sådana fall lämnas heltidsstudiemedel för det antal veckor som högskolepoängen motsvarar ($\text{högskolepoäng} / 1,5 = \text{antal veckor med studiemedel}$), trots att det faktiska antalet veckor inte minst motsvarar antalet högskolepoäng dividerat med 1,5. Vid beräkningarna avrundas resultatet alltid till närmast högre heltal.

30 hp under 23 veckor

Om en studerande under 23 veckor läser kurser om 30 högskolepoäng motsvarar antalet veckor inte antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 ($30 \text{ hp} / 1,5 = 20 \text{ veckor}$). Eftersom 14 procents avvikelse från 20 veckor motsvarar 3 veckor ($20 \text{ v} \times 0,14 = 2,8 \approx 3 \text{ veckor}$) kan studiemedel ändå lämnas för heltidsstudier (eftersom $20 + 3 = 23 \text{ veckor}$). Studiemedel för heltidsstudier lämnas då under så många veckor antalet högskolepoäng motsvarar, d.v.s. under 20 veckor.

Studier om 30 högskolepoäng under 24 veckor skulle dock vara en för stor avvikelse. Sådana studier är därför att anse som studier motsvarande 75 procent av heltid.

30 hp under 24 veckor

Om en studerande under 24 veckor läser kurser om 30 högskolepoäng motsvarar antalet veckor inte antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 ($30 \text{ hp} / 1,5 = 20 \text{ veckor}$). I detta fall är B2-beräkningen inte tillämplig eftersom avvikelsen om 4 veckor är längre än 2 veckor och större än 14 procent ($20 \text{ v} \times 0,14 = 2,8 \approx 3 \text{ veckor}$). Studiemedel för heltidsstudier kan därför inte lämnas. I stället lämnas studiemedel för en studietakt om 75 procent av heltid under 24 veckor.

Studier som omfattar färre än 29 högskolepoäng

Endast studier om 29 högskolepoäng eller mer kan ge rätt till heltidsstudiemedel under 20 veckor ($29 \text{ hp} / 1,5 = 19,3 \approx 20 \text{ veckor}$). En studerande som läser mellan 27,5 och 28,5 högskolepoäng kan få heltidsstudiemedel under endast 19 veckor ($27,5 / 1,5 = 18,3 \approx 19 \text{ veckor}$), en studerande som läser mellan 26 och 27 högskolepoäng kan få heltidsstudiemedel under endast 18 veckor osv.

28 hp under 22 veckor

Om en studerande under 22 veckor läser kurser om 28 högskolepoäng motsvarar antalet veckor inte antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 ($28 \text{ hp} / 1,5 = 18,7 \approx 19 \text{ veckor}$). Eftersom 14 procent avvikelse från 19 veckor motsvarar 3 veckor ($19 \text{ v} \times 0,14 = 2,7 \approx 3 \text{ veckor}$) kan studiemedel ändå lämnas för heltidsstudier (eftersom $19 + 3 = 22 \text{ veckor}$). Studiemedel för heltidsstudier lämnas då under så många veckor antalet högskolepoäng motsvarar, d.v.s. under 19 veckor.

Studier om 28 högskolepoäng under 23 veckor skulle dock vara en för stor avvikelse. Sådana studier är därför att anse som studier motsvarande 75 procent av heltid.

28 hp under 23 veckor

Om en studerande under 23 veckor läser kurser om 28 högskolepoäng motsvarar antalet veckor inte antalet högskolepoäng dividerat med 1,5 ($28 \text{ hp} / 1,5 = 18,7 \approx 19 \text{ veckor}$). I detta fall är B2-beräkningen inte tillämplig eftersom avvikelsen om 4 veckor är längre än 2 veckor och större än 14 procent ($20 \text{ v} \times 0,14 = 2,8 \approx 3 \text{ veckor}$). Studiemedel för heltidsstudier kan därför inte lämnas. I stället lämnas studiemedel för en studietakt om 75 procent av heltid under 23 veckor.

6.3 Kvittning – Avgöranden från Överklagandenämnden för studiestöd

Fram till och med början av september 2010 har Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) prövat ca 300 ärenden i anledning av CSN:s efterkontroll där studenter drabbats av återkrav p.g.a. att de varit registrerade på färre poäng än vad de beviljats studiemedel för.

S.k. äkta kvittning

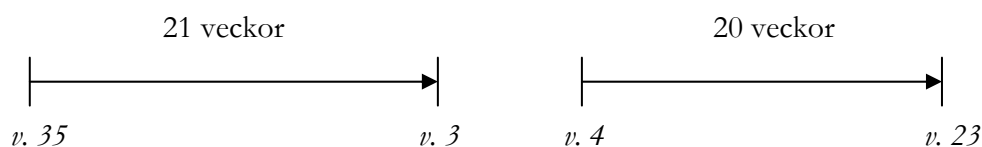
ÖKS har i några av sina avgöranden konstaterat att studerande som under en studieperiod inte har läst i den omfattning de har ansökt och beviljats studiemedel för, i stället kan ha rätt till studiemedel för en eller flera extra veckor under en annan studieperiod inom samma beviljningsperiod. Studiemedel som felaktigt har betalats ut under en studieperiod har i sådana fall kunnat avräknas mot de extra veckor som skulle ha kunnat beviljas under den andra studieperioden.

Utifrån ÖKS avgöranden har CSN dragit följande slutsatser beträffande förutsättningarna för att i efterhand bevilja fler veckor under en studieperiod a och därigenom kunna avräkna studiemedel som betalats ut felaktigt under en annan studieperiod b. Förutsättningarna för att kunna göra en sådan avräkning, s.k. äkta kvittning, är

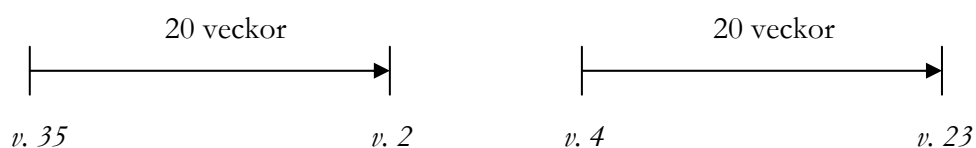
1. att studieperiod a och b ligger inom samma beviljningsperiod,
2. att den studerande har fått för mycket studiemedel utbetalt under studieperiod b,
3. att den studerandes ansökan har avsett fler veckor för studieperiod a än som beviljats, och
4. att den studerande har varit registrerad för så många veckor och poäng under studieperiod a att studiemedel hade beviljats för fler veckor för studieperioden om detta varit känt då beviljningsbeslutet fattades.

Exempel 1¹⁰

XX ansökte om studiemedel för studier om 30 högskolepoäng 080825 – 090116 (v. 35 – v. 3) och 30 högskolepoäng 090119 – 090605 (v. 4 – v. 23).

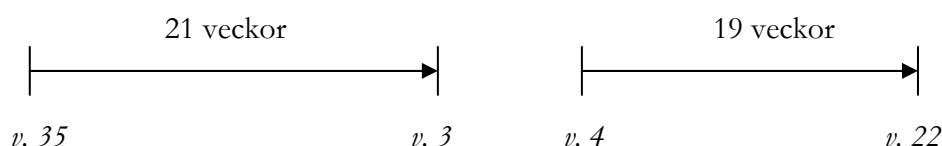

CSN beviljade, med tillämpning av B2-beräkningen, studiemedel för heltid 20 veckor (v. 35 – v. 2) och heltid 20 veckor (v. 4 – v. 23).

Vid CSN:s efterkontroll framkom att XX var registrerad för 32 högskolepoäng under studieperioden höstterminen 2008 och för 28 högskolepoäng under studieperioden vårterminen 2009. CSN beslutade därför om återkrav av studiemedel som XX erhållit för vecka 23 år 2009.

ÖKS konstaterade att XX inte hade rätt till heltidsstudiemedel för mer än 19 veckor under vårterminen 2009 ($28 \text{ hp} / 1,5 = 18,67 \approx 19$ veckor). Däremot fann ÖKS att han hade rätt till en extra vecka med studiemedel under höstterminen 2008 då han var registrerad att läsa 32 högskolepoäng, men endast beviljats studiemedel för 20 veckor, eftersom en extra vecka omfattades av såväl ansökan som beviljningsperioden samt rymdes inom studieperioden. ÖKS fann att XX hade rätt till studiemedel även för vecka 3 år 2009. Återkrav var därmed inte aktuellt.

¹⁰ ÖKS dnr 2010-01476 (CSN nr 38 893 103)

S.k. oäkta kvittning

ÖKS har i ett antal avgöranden även funnit att det finns visst utrymme för s.k. oäkta kvittning när den studerande inte sökt och beviljats studiemedel för samtliga veckor som studier bedrivits och i efterhand kvittningsvis begärt ändrad beviljning av studietiden.

Exempel 2¹¹

YY ansökte om studiemedel för studier om 30 högskolepoäng 080829 – 090110 (v. 35 – v. 2) och 30 högskolepoäng 090112 – 090527 (v. 3 – v. 22).

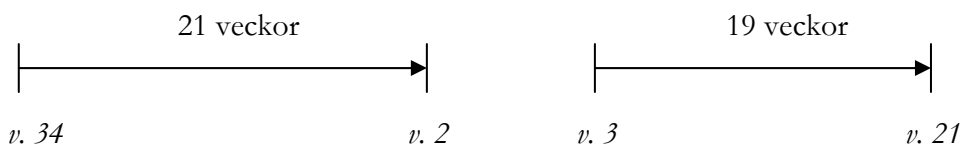
CSN beviljade henne studiemedel för heltid 20 veckor (v. 35 – v. 2) och heltid 20 veckor (v. 3 – v. 22).

Vid CSN:s efterkontroll framkom att YY var registrerad för 33 högskolepoäng under studieperioden höstterminen 2008 och för 28,5 högskolepoäng under studieperioden vårterminen 2009. CSN beslutade därför om återkrav av studiemedel som YY erhållit för vecka 22 år 2009.

ÖKS konstaterade att YY inte hade rätt till heltidsstudiemedel för mer än 19 veckor under vårterminen 2009 (28,5 hp / 1,5 = 19 veckor). ÖKS fann däremot att studierna om 33 högskolepoäng under höstterminen 2008 pågick mellan vecka 34 år 2008 och vecka 2 år 2009 och att YY skulle ha haft rätt till det studiemedelsbelopp som nu återkrävts av henne om hon hade ansökt om studiemedel från vecka 34.

YY begärde hos ÖKS ändrad beviljning av studietiden kvittningsvis. ÖKS konstaterade att det av 3 kap. 35 § studiestödsförordningen framgår att olika former av kvittning är tillåten och att nämnden i sin tidigare praxis har funnit att det därutöver finns ett visst utrymme för utökad beviljning genom kvittning i ett återkravsärende. Sådana förutsättningar ansågs föreligga i det aktuella ärendet. ÖKS fann därmed att YY hade kvittningsvis rätt till studiemedel för ytterligare en vecka under höstterminen. Hon hade således rätt till studiemedel för heltidsstudier under 21 veckor höstterminen 2008 och 19 veckor vårterminen 2009. Då hon sedan tidigare fått studiemedel för heltidsstudiemedel under 40 veckor hade hon inte fått studiemedel med högre belopp än hon varit berättigad till. ÖKS beslutade att något återkrav inte skulle ske.

¹¹ ÖKS dnr 2010-02499 (CSN nr 50 844 364)

I flertalet av ÖKS avgöranden (239 av 305) har dock utrymme saknats för såväl äkta eller oäkta kvittning. Överklagandena har avslagits i de fallen.

CSN följer givetvis den praxis som ÖKS slagit fast.

7 Samråd med högskolor

CSN har vid tre tillfällen träffat KTH, Chalmers tekniska högskola, Luleå tekniska universitet och Tekniska högskolan vid Linköpings universitet för att samråda kring frågorna om den tid som studiemedel kan lämnas för¹². Ett möte har även hållits med företrädare för ett antal av övriga universitet och högskolor.¹³ Vid dessa träffar har det tydligt framkommit att det föreligger en uppenbar grundläggande systemkonflikt mellan studiestödssystemet och skolornas system. Denna systemkonflikt leder till tillämpningsproblem för såväl CSN som skolorna (jfr. avsnitt 5.3 ovan).

Utvecklingen inom utbildningsväsendet har, som ovan nämnts, gått från regelstyrning med fokus på undervisningen till autonomi, frihet och fokus på den enskildes lärande. Regleringen för studiestödet har inte följt samma utveckling, trots regeringens intentioner om att studiestödet skulle vara så flexibelt att framtida förändringar i förhållande till bl.a. utvecklingen på utbildningsområdet skulle vara möjliga. På studiestödets område gäller idag även ett nytt mål om att motverka felaktiga utbetalningar vilket bl.a. kräver ökad information och ökad kontroll.

Det är i den nu uppkomna situationen tydligt att de båda systemen inte harmonierar på ett önskvärt sätt. Högskolorna har därför framfört önskemål om vissa ändringar i regleringen av studiestödet.

7.1 Läsår som studieperiod

Nuvarande system bygger på att studietakten beräknas utifrån att antalet poäng under en *studieperiod* relateras till antalet veckor under samma period. Begreppet studieperiod definieras i CSN:s föreskrifter som *den tidsperiod, oftast en termin, som kurser eller paket av kurser pågår*¹⁴. Från högskolorna har framförts önskemål om att studiestödssystemet ska korrelera med reglerna inom utbildningsväsendet på så sätt att studieperioder ska baseras på läsår i stället.

Före studiestödsreformen 2001 hade på studiestödsområdet gällt att studiemedel beviljades för sådan del av läsår då en studerande bedriver studier. Vid reformen anförde den dåvarande regeringen, som ovan sagts, att begreppet läsår inte var tillämpligt för högskoleområdet och att studiemedel i stället skulle lämnas för sådan del av studietid som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen. Regeringen anförde att för flertalet utbildningar anges utbildningens omfattning i antal veckor och att

¹² Mötena ägde rum den 17 juni, den 23 september och den 16 november 2010. Detta regeringsuppdrag diskuterades vid höstens två möten.

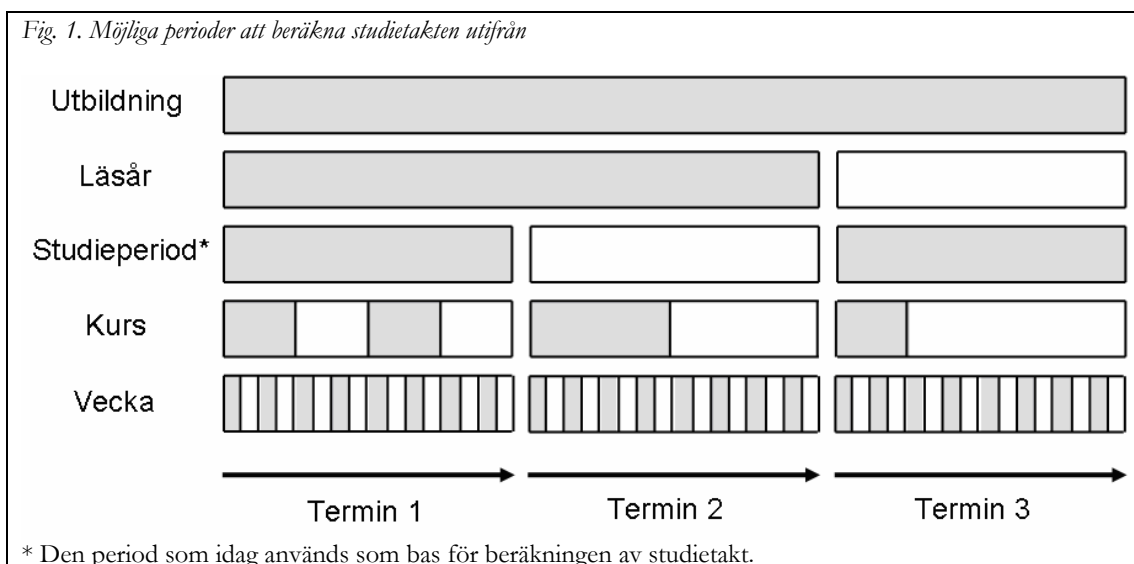
¹³ Vid mötet, som ägde rum den 17 november 2010, deltog företrädare för Blekinge Tekniska Högskola, Göteborgs universitet, Högskolan i Dalarna, Högskolan i Gävle, Högskolan i Halmstad, Linnéuniversitetet, Malmö högskola, Mälardalens Högskola, Stockholms universitet, Umeå universitet, Uppsala universitet, Örebro universitet samt företrädare för Ladokkonsortiet.

¹⁴ 1 kap. 6 p. CSNFS 2001:1

det därför var lämpligt att den tidsenhet för vilken studiestöd beviljas skulle anpassas till detta.¹⁵

Flera olika tidsperioder skulle i och för sig kunna användas som tidsbas för studiestödet. Studietakten skulle exempelvis kunna beräknas för varje enskild vecka, varje enskild kurs, varje enskild studieperiod, varje läsår eller för hela utbildningen, se figur 1.

Fig. 1. Möjliga perioder att beräkna studietakten utifrån

Idag används begreppet studieperiod som tidsbas för beräkningen av studietakten. Vanligtvis uppgår en studieperiod till en termin. Som ovan nämnts är det dock inget i dagens föreskrifter som hindrar att en kurs eller ett paket av kurser pågår under så många veckor som omfattar ett läsår så länge kursen faktiskt, i praktiken, är upplagd på ett sådant sätt och skolan har rapporterat detta upplägg till CSN. Om skolans kurs- eller utbildningsplan omfattar det antal veckor ett läsår utgör kommer således även studieperioden att uppgå till ett läsår.

Frågan om vilken tidsbas som vore mest lämplig att använda var uppe till bedömning av CSN år 2000 i samband med införandet av CSN:s föreskrifter. CSN fann det då vara naturligt att beräkna den studerandes studietakt under varje tidsperiod som en kurs eller ett paket av kurser pågår vid en läroanstalt, dvs. en studieperiod. CSN bedömde däremot att en beräkning utifrån beviljningsperiod (vilken får uppgå till högst ett år¹⁶), inte var att föredra eftersom en sådan beräkning skulle få till följd att en studerande som exempelvis läser en termin på deltid och en på heltid hade fått studiemedel med 75 procents studietakt för båda terminerna¹⁷. Myndigheten fann att en sådan lösning inte var tilltalande eftersom det kunde antas att den studerande skulle vara i större behov av studiemedel under den tid han eller hon bedriver heltidsstudier än när deltidsstudier bedrivs.¹⁸ CSN anser att denna argumentation fortfarande är aktuell även om det enligt 3 kap. 4 § CSNFS 2001:1 finns en möjlighet att på begäran av en studerande lämna studiemedel för olika studietakt under skilda delar av studieperioden för klart

¹⁵ Prop. 1999/2000:10 s. 91

¹⁶ 3 kap. 37 § studiestödsförordningen

¹⁷ Om studier bedrivs med olika studietakt under skilda delar av en studieperiod lämnas studiemedel som huvudregel utifrån den genomsnittliga studietakten (3 kap. 4 § CSNFS 2001:1).

¹⁸ Konsekvensutredning 2000-07-04

avgränsningsbara utbildningsavsnitt med olika studietakt. För studerande som läser på deltid är således en lösning med läsår som tidsbas inte att önska.

Emot en lösning med längre tidsbas som grund för beräkningen talar även att ändrad omfattning av studierna kan få större ekonomiska följder för en studerande ju längre tidsbasen för beräkningen av studiemedel är. En studerande som vid ett läsårs början avser att läsa 60 högskolepoäng under läsåret, men som under slutet av läsåret minskar studieomfattningen med exempelvis 9 högskolepoäng, skulle kunna drabbas av återkrav med 25 procent av hela läsårets studiemedel. Detta eftersom den studerande då endast har rätt till studiemedel för 75 procentens studietakt under hela läsåret.¹⁹ Med dagens system skulle den första terminens studiemedel inte påverkas av att en kurs under den andra terminen inte påbörjas. Den studerande skulle då endast drabbas av återkrav med 25 procent av den andra terminens studiemedel.

CSN anser det alltså inte vara önskvärt att generellt ange att läsår ska vara den tidsbas som studietakten beräknas på. Som ovan nämnts finns det redan idag en flexibilitet i systemet genom att en studieperiod bedöms utifrån det sätt skolorna väljer att lägga upp sina kurser eller paket av kurser.

7.2 Mer än 1,5 högskolepoäng per vecka

Högskolorna har även framfört ett önskemål om att studerande ska kunna beviljas studiemedel för 2 högskolepoäng per vecka. Idag hindrar regleringen i 3 kap. 4 § studiestödsförordningen en sådan lösning eftersom det där stadgas att 1,5 högskolepoäng motsvarar en veckas studier på heltid och att studiemedel inte får lämnas för mer än heltidsstudier.

Som motiv för att i framtiden kunna lämna studiemedel för mer än heltidsstudier skulle kunna anföras att man i arbetslivet får olika stor ersättning beroende på vilken prestation man anses utföra. Det kan också hävdas att en sådan konstruktion skulle uppmuntra till snabba och effektiva studier och spara kostnader för utbildningsplatser. En sådan utformning av regelverket skulle dock innebära ett avsteg från grundläggande principer i det nuvarande studiestödet. CSN anser att en förändring av den digniteten inte är motiverad mot bakgrund av det problem som nu har uppstått. Studiemedel är som ovan nämnts inte en ersättning för en utförd prestation utan ett medel för att en studerande ska kunna utföra en prestation. Studiestödet är därför beräknat för att täcka den studerandes levnadsomkostnader under studietiden. Studiestödet har även till uppgift att ha en utjämnande verkan mellan individer och grupper i samhället och därmed bidra till ökad social rättvisa.

I stort sett samtliga samhällsliga ersättningssystem bygger på förutsättningen att ersättning lämnas för viss kalendertid. Så är fallet för de arbetsmarknadspolitiska stöden och för ersättningarna inom socialförsäkringsområdet. Om studiemedlen skulle beviljas och betalas ut enligt andra principer skulle det alltså inte enbart bryta en princip inom studiestödsområdet, utan skulle även gå på tvärs mot många andra system. Detta skulle kunna få svåröverblickbara konsekvenser. En omedelbar konsekvens är att det skulle bli mycket svårt att hantera samordningen mellan olika ersättningar.

¹⁹ Idag skulle en utredning om vad den studerande insett eller borde ha insett göras innan studiemedlen skulle kunna återkrävas i en liknande situation. Om förslaget till ny återkravslag, som för närvarande bereds inom regeringskansliet, blir verklighet skulle den redovisade problematiken dock ställas på sin spets.

Studiemedel får som exempel inte lämnas eller tas emot för den tid för vilken det lämnas aktivitetsstöd eller utvecklingsersättning för att delta i arbetsmarknadspolitiska program, utbildningsbidrag för doktorander, sjukersättning, aktivitetsersättning eller rehabiliteringsersättning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller då det lämnas ersättning enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Samtliga dessa ersättningar ges för viss tid. CSN kontrollerar således att studiemedel inte beviljas för samma kalendertid. Om studiemedel skulle beviljas med ett belopp som motsvarar 20 veckors studier, trots att studierna bara pågår i exempelvis 18 veckor, skulle det inte vara möjligt att på ett enkelt sätt upprätthålla gränserna mellan olika ersättningar.

7.3 Övrigt som har framkommit vid samråd med universitet och högskolor

7.3.1 Terminstider

Det har visat sig att det vid flera lärosäten förekommer att tentamen över kursens samtliga poäng ibland äger rum så tidigt som tre veckor före kursens slut. Eftersom studiemedel, enligt 3 kap. 5 § studiestödslagen, endast lämnas för den tid den studerande bedriver studier har diskussioner uppkommit om huruvida veckorna efter tentamenstillfället berättigar till studiemedel eller inte. CSN har vid dessa diskussioner framhållit att de delar av en kurs som ligger efter tentamenstillfället måste ingå i kursplanen och vara poängsatta för att ge rätt till studiemedel. Det har även diskuterats hur rutinerna ser ut för att registrera sådana delar av kurser som ligger efter tentamenstillfället i Ladok.

En ytterligare frågeställning har uppkommit vad gäller icke tentamensstyrda utbildningar. Vad gäller t.ex. för en student som lämnar in en uppsats före utsatt sista datum? Har han eller hon rätt till studiemedel därefter?

7.3.2 Flexibla studier

Vid samråden med skolorna har även rutinerna för att redovisa studietid vid utbildningar som har flexibla start- och slutdatum, såsom exempelvis distansstudier, diskuterats. Det är tydligt att utbildningar med sådant upplägg ökar allt mer. Skolorna redovisar i dessa fall en ramtid för utbildningen inom vilken studierna ska påbörjas och avslutas. Det är sedan upp till den enskilde studenten att avgöra när han eller hon vill påbörja och avsluta studierna. För bedömningen av rätten till studiestöd behöver CSN uppgift om den studerandes faktiska start- och slutdatum. Med dagens rutiner har skolorna dock svårt att lämna sådana uppgifter till CSN.

7.3.3 Omregistreringar

Enligt 3 kap. 5 § studiestödslagen får studiemedel lämnas bara för tid då studier bedrivs och bara för sådan del av studietid som omfattas av den kursplan eller motsvarande som gäller för utbildningen. Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) har i ett antal ärenden²⁰ slagit fast att *sjähstudier inte ger rätt till studiemedel*. Enligt nämndens praxis krävs det registrering eller intyg om registrering på kurs för att ha rätt till studiemedel. Som utgångspunkt ges alltså en studerande studiemedel för en kurs som han eller hon är registrerad på. För det fall att en studerande sedan tidigare har klarat en kurs eller en del av en kurs med godkänt resultat har ÖKS dock uttalat att den studerande, trots omregistrering, inte kan anses vara registrerad för fler poäng än de som han eller hon

²⁰ Se exempelvis ÖKS dnr. 2010-03103 (CSN nr 46 025 854) och ÖKS dnr. 2010-02077 (CSN nr 44 500 825)

eventuellt inte klarat sedan tidigare.²¹ Studiemedel kan alltså *inte lämnas för redan avklarade studier*.

Vid CSN:s arbete med efterkontroller har det framkommit att olika lärosäten har olika rutiner för hur och när de studerande registreras på utbildningar. Vid vissa lärosäten tillåts exempelvis omregistrering för studier inför omtentamen medan det vid andra lärosäten inte är tillåtet med sådana registreringar. Vid vissa lärosäten tillåts studerande även omregistreras på och tentera redan avklarade kurser för att på så sätt erhålla högre betyg (s.k. plussning). Det finns inget i de bestämmelser lärosätena har att följa som hindrar sådana omregistreringar. Ytterligare ett problem är att vissa lärosäten har lagt ut uppgiften att omregistrera sig på den enskilde studeranden vilket innebär att varje enskild student måste känna till vilka rutiner som gäller för hur och när en omregistrering kan och får ske.

Högskolor och universitet har vid samråden med CSN bekräftat denna bild. Skolorna ser även omregistreringarna som ett problem genom att de studenter som omregistreras för att läsa om oavklarade kurser tar upp platser för andra studenter som vill läsa kurserna. Ofta deltar de som omregistrerar sig inte i undervisningen fullt ut, men ändå blockerar de en studieplats. Skolorna ser det inte som önskvärt att studenter som inte tänker delta i undervisningen omregistrerar sig på en kurs bara för att på så sätt ha rätt till studiemedel.

8 Konklusion angående flexibilitet

Det är tydligt att de bestämmelser som reglerar studietid, studieomfattning och studietakt inte är helt enkla att förstå och tillämpa. CSN har i sitt arbete inte funnit någon ytterligare flexibilitet inom dagens studiemedelssystem vad gäller den tid som studiemedel kan lämnas än den ovan redovisade. Bestämmelserna i 3 kap. 5 § studiestödslagen och 3 kap. 4 § studiestödsförordningen utgör de yttre ramarna för den flexibilitet som finns. Enligt dessa ramar måste en studerande bedriva studier för att ha rätt till studiemedel och studietiden måste omfattas av en kursplan eller motsvarande. ÖKS har slagit fast att det krävs registrering eller intyg om registrering för att en studerande ska anses bedriva studier. Det är vidare uteslutet att lämna studiemedel för en högre studietakt än heltid. Enligt studiestödsförordningen motsvarar heltidsstudier en och en halv högskolepoäng per vecka vid studier på högskolenivå. CSN har meddelat föreskrifter för tillämpningen av denna bestämmelse genom den s.k. B2-beräkningen. I övrigt saknar CSN föreskriftsrätt på området. ÖKS har prövat ett stort antal överklaganden av återkravsbeslut som CSN har fattat till följd av efterkontrollerna. Utöver möjligheten till kvittning i några ärenden har ÖKS inte redovisat att regelverket ger utrymme för någon flexibilitet i övrigt. Någon ytterligare flexibilitet inom dagens system kan således, enligt CSN:s bedömning, inte uppnås utan lag- och/eller förordningsändringar.

CSN vill dock framhålla den flexibilitet som finns genom att en studieperiod inom studiestödssystemet inte måste uppgå till en termin. Om en skola i kurs- eller utbildningsplan väljer att lägga upp kurser eller paket av kurser under ett helt läsår behandlas ett sådant paket som en och samma studieperiod i studiemedelshänseende.

Vid de samrådsmöten som CSN hållit med universitet och högskolor har det med tydlighet framkommit att det föreligger en uppenbar grundläggande systemkonflikt

²¹ Se ÖKS dnr. 2010-00973 (CSN nr 37 444 478)

mellan studiestödssystemet och skolornas system, vilket leder till tillämpningsproblem för såväl CSN som skolorna. CSN anser, nu som förr, att reglerna i högskolelagen och högskoleförordningen för vad som ska anses utgöra hel- respektive deltidsstudier bör harmoniera med reglerna om studiestöd.

CSN ska förbättra informationen kring de frågor som berörs i detta svar på regeringsuppdraget. CSN kommer därför att fortsätta arbeta med att lämna tydligare information till såväl lärosäten som studerande beträffande den flexibilitet som trots allt finns inom systemet genom framförallt B2-beräkningen och lärosätenas möjligheter att anpassa utbildningarna på ett sätt som inte inverkar negativt på de studerandes rätt till studiestöd.

9 Information

I anledning av det uppdrag regeringen lämnat CSN angående förbättrad information har myndigheten vidtagit följande åtgärder.

9.1 Nuläge och genomförda kortsiktiga åtgärder

När den studerande ansöker om studiemedel är det hans eller hennes ansvar att de uppgifter som lämnas är riktiga samt att meddela förändringar till CSN som kan påverka rätten till studiestöd. Slutligen har den studerande ett ansvar för att läsa igenom sina beslut och kontrollera att alla uppgifter stämmer innan studieförsäkran skrivs under.

Vid arbetet med efterkontroller av studerande på högskolor och universitet under 2010 har det visat sig att studerande inte är klara över sitt ansvar och sina skyldigheter i förhållande till de uppgifter som lämnas och som besluten om studiemedel baseras på. Det har också visat sig att informationen kring reglerna för den tid som studiemedel kan lämnas för har varit otillräcklig. Myndigheten har därför förtydligat informationen på hemsidan, csn.se, under målgruppsingången ”Studerande högskola”. Nu framgår tydligt att studiemedel beräknas per termin och inte per läsår. I informationen finns även en checklista över vad den studerande bör vara uppmärksam på rörande sina studier för att förhindra återkrav. Som exempel uppmanar CSN den studerande att kontrollera att beslutet om studiemedel stämmer med hur han eller hon faktiskt läser innan studieförsäkran lämnas samt vikten av att anmäla ändrad studieomfattning.

CSN förtydligade samtidigt informationen till högskolorna på csn.se under målgruppsingången ”Vägledare och rapportörer”, gällande reglerna för tid som studiemedel kan lämnas för.

Under hösten 2010 har CSN bjudit in representanter från högskolor och universitet till informationsträffar på lokal nivå. Syftet med dessa träffar har bland annat varit att informera om reglerna för att beräkna rätten till studiemedel samt informera om hur CSN använder högskolornas uppgifter om enskilda studerandes registreringar. I det långsiktiga perspektivet syftar dessa återkommande träffar till att CSN och högskolorna tillsammans ska arbeta för att skapa goda förutsättningar för korrekta uppgifter vilket leder till att den studerande får rätt studiemedelsbelopp från början.

CSN har som ovan nämnts även träffat KTH, Chalmers tekniska högskola, Luleå tekniska universitet och Tekniska högskolan vid Linköpings universitet vid tre tillfällen, för att klargöra reglerna kring beräkning av studiestödstitid samt för att diskutera studiernas upplägg i förhållande till dessa regler.

Vid sidan av dessa åtgärder har myndigheten analyserat hur informationen ytterligare kan tydliggöras och förbättras samt på vilka sätt CSN kan skapa bättre förutsättningar för den studerande att kunna fullgöra sitt ansvar. Informationskedjan med ansökan – beslut – studieförsäkran/utbetalning har analyserats med syfte att tydliggöra studerandes ansvar för de uppgifter avseende utbildning, studietid m.m. som ligger till grund för beslut om studiemedel samt ansvaret för att meddela ändrade förhållanden.

Information om studerandes ansvar finns på CSN:s hemsida sedan några år tillbaka men det är tveksamt om studerande läser den sidan i samband med ansökningsprocessen. CSN har vid en genomgång av de kontakttillfällen myndigheten har med de studerande kommit fram till att CSN inte utnyttjar alla möjligheter att informera studerande om sitt ansvar. Utifrån respektive kontakttillfälle har CSN tagit fram detaljerade förslag på vad som kan åtgärdas för att tydliggöra studerandes ansvar.

Under 2010 har myndigheten fokuserat på vägledning för vuxenstuderande och vägledare inom vuxenutbildningen för att ge bättre stöd och service för den målgruppen. Det betyder att den studerande ska få den vägledning om studiestöd som behövs för att kunna söka studiestöd på rätt nivå, med rätt omfattning, och med rätt belopp. I det arbetet har CSN:s budskap om studiestöd tagits fram och förmedlats i träffar med vägledande skolpersonal. En aktivitetsplan har tagits fram med åtgärder som ska bidra till att lyfta fram vikten av att CSN på ett samordnat sätt även verkar genom andra, i detta fall genom skolorna.

Detta koncept kommer CSN att bygga vidare på, när det gäller information till högskolestuderande. Ur ett kundperspektiv är det viktigt att CSN har ett tydligt och enhetligt budskap som kommuniceras externt. Budskapet om den studerandes ansvar måste därför integreras med CSN:s övergripande information om studiestöd. Information och budskap om ansvar ska vara relevant och behovsanpassat utifrån det specifika kontakttillfället och utifrån perspektiven ansökan – beslut – utbetalning.

9.2 Planerade åtgärder

På kort sikt kommer CSN att göra ytterligare tillägg och ändringar i informationstexter på csn.se samt justera texter i Mina sidor²². När det gäller information till skolorna kommer startsidan för målgruppsingången mot vägledare och rapportörer att förbättras och göras mer tillgänglig. Vid sidan av detta kommer en ny nyhetsbrevstjänst för vägledare och rapportörer att skapas.

CSN produktionssätter under våren 2011 den e-tjänst som innebär att alla studerande ska ansöka om studiemedel elektroniskt via Mina sidor. Det betyder att CSN inte längre kommer att tillhandahålla tryckta ansökningsblanketter. Detta ger myndigheten helt andra möjligheter att arbeta med informationsinnehållet på ett mer flexibelt sätt och därmed nå ut till studerande med rätt budskap vid rätt tillfällen. När studerande ska ansöka om studiemedel får han eller hon till exempel en uppmaning i Mina sidor om att kontrollera uppgifterna i sin ansökan. När den studerande sedan ska signera sin studieförsäkran kommer en ytterligare uppmaning om att kontrollera vissa specifika uppgifter i beslutet.

²² I Mina sidor finns CSN:s tjänster för de som ansöker om studiemedel elektroniskt. Där lämnas även studieförsäkran inför utbetalning. Studerande lämnar även ändringar via Mina sidor

Myndigheten kommer även att kunna visa kortfilmer på hemsidan och i Mina sidor för att också den vägen få ut viktiga budskap. CSN kommer dessutom att göra en översyn av det tryckta externa informationsmaterialet.

På längre sikt planerar CSN att ytterligare se över funktionaliteten i Mina sidor och möjligheterna att lägga till såväl generella som personliga meddelanden. Genom att lägga till ”tvingande kontroller” av beslutsuppgifter i Mina sidor i samband med studieförsäkrans säkerställs att den studerande verkligen har kontrollerat sina uppgifter.

CSN arbetar kontinuerligt med att ta fram funktioner som ska ge stöd till studerande, vägledare och rapportörer. Bland annat finns verktyget ”Räkna ut” på csn.se som visar hur mycket studiemedel en studerande kan få utifrån antal poäng i förhållande till studietid samt hur stor skulden blir. På lång sikt kan detta verktyg utvecklas för att även ta hänsyn till hur en ändring påverkar utbetalningar och skuld.

Övrigt informationsmaterial, beslutsbrev etc. kommer att ses över i syfte att förbättra och förtydliga informationen till de studerande. CSN avser även att se över möjligheten att utnyttja SMS för påminnelser och information.

CSN kommer under våren 2011 att införa webbtjänster för elektronisk informationsöverföring från skolorna av uppgifter om vilka utbildningar som ska bedrivas och vilka utbildningstider som gäller för alla utbildningsanordnare i Sverige. Detta kommer att ersätta nuvarande rutin med utskick av manuella pappersenkäter till skolorna två gånger per år. Eftersom besluten om studiemedel grundar sig på uppgifter från skolorna är det viktigt att ha effektiva rutiner som säkrar korrekta uppgifter. CSN kommer även att bjuda in till och delta i fortsatta diskussioner om de problem med registreringar och omregistreringar i Ladok som har framkommit under samråden med universitet och högskolor.

Förutom effektivare hantering och bättre kvalitet i de uppgifter som skolorna lämnar kommer detta att leda till en utökad samverkan mellan CSN och skolorna kring dessa områden.